

УДК 321.7:347.965.9

Пехник А. В., НУ «ОЮА»
Козьмініх А. В., НУ «ОЮА»

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В СТВОРЕННІ УМОВ ВИКОНАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ АДВОКАТУРИ

Адвокатура є комплексним проявом як державного, так і громадського інтересу, оскільки саме через адвокатуру і завдяки ній правова держава реалізує можливість забезпечення своїм громадянам їх прав і свобод.

Адвокатура являється комплексним проявленням як государственного, так и общественного интереса, поскольку именно через адвокатуру и благодаря ей правовое государство реализует возможность обеспечения своим гражданам их прав и свобод.

Advocateship is a complex manifestation of both state and public interest, because through advocateship and because it implements law-governed state ensure its citizens of their rights and freedoms.

У літературі, присвяченій аналізу адвокатської діяльності, прийнято підкреслювати не тільки її значення для забезпечення суб'єктивних прав особистості, але і її привселюдно – правовий характер.

Актуальність теми є те, що адвокатура це публічний інститут громадянського суспільства. Держава зобов'язалася перед суспільством і кожним його членом забезпечити всім і кожному допомогу з питань права. Але допомогу буде виявляти не чиновник, а представник громадянського суспільства, що має пізнання в праві. Такими знавцями права є адвокати.

Метою даної статті являється дослідження автором такої актуальної теми як: Роль держави в створенні умов виконання публічно-правових обов'язків адвокатури.

Треба зазначити, що гіпотези про публічно-правовий характер функцій адвокатури, та опору для цієї позиції треба шукати не в ліберальній ідеології російського суспільства кінця XIX і початку XX століття, і не в споконвічних інтересах «соціалістичного правосуддя» радянської епохи, а в еволюції законодавства, як вітчизняного, так і закордонного, нині певною мірою, що став «складовою частиною правової системи України».

У широкій відомій книзі «Організація адвокатури» Е. В. Васьковський для характеристики адвоката приводить висловлення різних авторів, включаючи закордонних. З них впливає, що адвокат – «суспільний діяч», що професія адвоката – «суспільна посада», а адвокатури –

«інститут публічного права»: що якщо суддя – голос держави, то адвокат – голос народу. Автор констатує; що в карному й цивільному процесі адвокат – правозахисник, що діє в якості вповноваженого суспільства й в інтересах його. «... Адвокатура, – пише Е. В. Васьковський, – являє собою не заступницею суб'єктів процесу, а фактор правосуддя й елемент судової організації, інститутом тієї галузі публічного права, яка зветься судовою або процесуальною» [1, с. 25].

Розподіл інтересів на частки й публічні (тобто суспільні), а галузі права відповідно на ті, які опікують частки й загальні (загальногромадянські, державні) інтереси сходять до права Прадавнього Рима: «Публічне право ставиться до положення римської держави. А частка – до користі окремих осіб», – писав римський юрист Ульпіан.

У сучасному розумінні публічне право – та частина правової системи, норми якої спрямовані на захист загального добра, для досягнення суспільних цілей і завдань; приватне право захищає інтерес особистості, приватну власність.

Нині, із впровадженням у життя, а значить у право принципів ринкової економіки, з відродженням приватного підприємництва й приватної власності, суспільні інтереси найтіснішим образом переплітаються. Кожне з них містить положення, які можуть бути використані при захисті приватного інтересу. Розділи конституційного права, що визначають статус особистості й принципи карно-процесуального права, тому яскраве підтвердження.

Конституція України 1996 р. містить безліч положень, що підтверджують зацікавленість держави в захисті не тільки публічних, але й приватних інтересів громадян і цим вона як би солідаризується з публічно-правовою оцінкою функцій адвокатури. Це, насамперед положення про забезпечення кожному кваліфікованої юридичної допомоги (ст. 59); це й включення в число обов'язків держави визнання, дотримання й захисту прав людини й громадянина (ст. 3); це й оголошення України правовою державою (ст. 1), яка припускає рівний захист суспільства й особистості. В економічній сфері – це визнання й захист «так само» форм власності – приватної, державної, муніципальної й ін. (ст. 8 ч. 2). Це й гарантія судового захисту прав і обов'язків людини й громадянина (ст. 55 Конституція не розкриває й не може розкривати всіх механізмів захисту прав людини й громадянина, крім вказівки на захист прав і інтересів у судовому порядку при забезпеченні кваліфікованої юридичної допомоги й участі адвоката-захисника на всіх етапах карного судочинства). Але й цього досить, щоб побачити, що адвокатура введена в тканину конституційного законодавства, що на адвокатурі держава поклала відповідальну місію забезпечення населення юридичною допомогою, а обвинувачуваного – професійним захистом.

Якщо державна влада покладає на адвокатуру й адвоката якісь публічні обов'язки, тоді держава, повинна створити умови для їхнього виконання – економічні, правові, організаційні.

Адвокатура не займається підприємницькою діяльністю. Адвокатура не є комерційною організацією в класичному тлумаченні цього терміна, хоча діяльність окремого адвоката по реалізації за гроші наданої юридичної допомоги й має окремі ознаки товарообміну. Для правильного розуміння відносин пов'язаних з реалізацією юридичної допомоги необхідно, на мій погляд, виходити з того, що вироблений адвокатом інтелектуальний продукт не має конкретній тарифікації. Оцінити об'єктивно витрати адвоката на проведення цього продукту не представляється можливим, і в першу чергу тому, що не існує науково обґрунтованих методик оцінки результатів інтелектуальної праці. Слід зазначити щодо економічної природи адвокатської праці мають принципове значення, що показують особливість юридичної допомоги як зовсім особливого об'єкта товарообміну. Проте, не дивлячись на цю особливість вони дозволяють підкреслити, що юридична допомога такий же товар як будь-який інший, що перебуває в цивільному обороті й на його проведення також необхідні трудові витрати як на проведення будь-якого іншого товару й послуг.

Але якщо праця найманого робітника підлягає оплаті й це гарантується ст. 43 Конституції України, робота ж адвоката при виконанні безкоштовної юридичної допомоги далеко не завжди забезпечується компенсаціями з боку держави.

Отже, у функціонуванні адвокатур зацікавлені не тільки приватні фізичні і юридичні особи, але й суспільство й держава. Конституційне й галузеве законодавство України розвивалося по шляху розширення кваліфікованої юридичної допомоги й безумовного визнання публічно-правового значення цієї допомоги, як у карному, так і в інших видах судочинства.

Поклавши Конституцією України на адвокатури певні обов'язки публічно-правового характеру, державна влада повинна побратися на себе певні обов'язки стосовно адвокатур. Ці обов'язки можуть носити не тільки правовий, але й економічний й організаційний характер. При їхньому невиконанні ставиться під сумнів реальне значення такої конституційної гарантії, як забезпечення правової допомоги кожному.

Протягом радянського періоду функціонування адвокатури державна влада обмежувалася головним чином створенням правових умов її діяльності. Це підтверджувалося періодичним відновленням законодавства про адвокатуру, визначенням статусу адвоката у видах судочинства, якоюсь мірою – у Законі про судоустрій. Не можна не визнати того, що керівництво адвокатами з боку органів державної

влади було трохи однобічним. Воно не переслідувало мети створення комфортних умов для адвокатів, – його головним завданням було підпорядкування адвокатури диктату держави через такі канали, як контроль кадрової політики в адвокатурі, підпорядкування адвокатури партійній дисципліні й ідеології. Держава прагнула до формування слухняної адвокатури.

Пільги у вигляді права на безкоштовну юридичну допомогу держава милостиво надавала окремим категоріям громадян за рахунок адвокатури.

Втім, і домагання адвокатури радянського періоду були досить скромними: тоді не стояли так гостро питання матеріального забезпечення адвокатських офісів (приміщень юридичної консультації і президій колегій адвокатів) і інформаційних служб. Не було необхідності в значних видатках на юридичну літературу й офіційні видання законодавства, що нині бурхливо розвивається.

Звідси безперечний висновок: поки адвокат здійснює свої функції в рамках закону й сприяє затвердженню правопорядку, він діє в інтересах і приватної особи, і суспільства, і держави. Ця його діяльність повинна оцінюватися як публічно-правова. І навпроти, якщо адвокат ставить перед собою мету, що суперечить закону й моралі, або використовує протизаконні способи захисту інтересів довірителя, його діяльність переростає в антигромадську, що містить погрозу й для приватних інтересів.

Література:

1. Васьковский Е. В. Организация адвокатуры / Е. В. Васьковский. – С-Пб., 1893. – 264с.
2. Святоцький О. Д. Адвокатура України / О. Д. Святоцький, М. М. Михеєнко. – К. : Ін Юре. – 1997. – 224с.
3. Історія адвокатури України. Ч. 1 / Т. В. Варфоломеева, О. Д. Святоцький, В. С. Кульчицький та ін.; за ред. В. В. Медведчука; Спілка адвокатів України; Акад. адвокатури України. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : СДМ – Студіо, 2002. – 286 с.
4. Алейников Г. И. Роль адвокатуры в формировании украинской государственности / Г. И. Алейников // Украинская государственность: становление, опыт, проблемы: зб. наук. ст. (за матеріалами XII Харк. політол. чтений). – Х., 2001. – С. 47-48.
5. Резник Г. М. Адвокатура и государство / Г. М. Резник // Адвокат. – 2002. – № 4-5. – С. 13-15.
6. Варфоломеева Т. Институт адвокатуры – еще одна веха на пути перестройки правового государства / Т. Варфоломеева // Адвокат. – 1996. – № 3. – С. 78-86.